

A sikeres EU-tagság nemzetközi tényezői

Az EU bővíthetősége és szomszédságpolitikája

Vitaanyag

2007. január

Helyzetelemzés

Az Európai Közösség/Európai Unió eddigi története a bővítések története is egyben. Az európai integráció a megalakítása óta eltelt 5 évtized alatt szinte minden évtizedben tovább bővült, tagországainak száma 6-ról 27-re emelkedett, népessége több, mint a kétszeresére, területe több, mint a háromszorosára növekedett.

A folyamatos bővülés azonban számtalan kérdést vet fel. Sok régi tagország még mindig nem tudott kilábalni a 2004-es bővítés sokkjából, és 2007-ben két még újabb, és még szegényebb kelet-európai állam válik az Unió tagjává. És a kibővülés folyamata láthatólag korántsem ért végét, további – általában még szegényebb és még problémásabb – országok¹ várakoznak a bejutásra.

Az Európai Unió a jelenlegi állapotában és működési rendszerében megközelítette vagy eljutott a bővítés határáig. A Közösségnek már az eddigi története is megcáfolt minden ismert integrációs elméletet és tapasztalatot. A kormányközi együttműködés szintjét meghaladó, integrációs természetű szervezetek általában hat-nyolc tagállammal bizonyultak működőképesnek. A tízen felüli létszámú képződmények rendszerint szétestek, vagy pedig a huszonvalahánytagú, laza, konzultatív jellegű klubok sorsára jutottak. A Közösséget, illetve az Uniót azonban még az 1980-1990-es évtizedben is összetartotta a kohéziós erő, amely egyrészt a földrész kettéosztottságával összefüggő egymásra utaltságból, másrészt a nyugat-európai államigazgatás, jogrend és állampolgári fegyelem belső forrásiból táplálkozott. Ekkor ment végbe, illetve 2007. januárjával teljesedett ki a keleti kibővülés, amely alapvetően növelte, növeli az Unió már korábban is tapasztalható, több tekintetben is értelmezhető heterogenitását. Nem csak a sokszor bizonyos populista felhangot is hordozó érvelések szerint, hanem a valóság alapján is megállapítható, hogy a kibővülés nem folytatható vég nélkül, további tagok felvétele egy ponton túl már csak gyöngíteni a szervezetet, különösen akkor, ha az egyik – mégpedig a földrész kettéosztottságából fakadó, a külső – kohéziós erő az elmúlt jó másfél évtizedben elapadt.

A bővítés jó, de kockázatos

Az unió azonban erősen megosztott a további bővítés kérdésében. A támogató vélemények szerint az EU jövője szempontjából a bővítés pozitív folyamat, amely növeli az EU összpotenciálját, és ellene hat Európa világgazdasági térvesztésének. A bővítés a demokratikus jogállamiság és más európai értékek terjesztésének leghatékonyabb eszköze, és így hozzájárul az EU biztonságának szavatolásához is.

Az ellenzők szerint ugyanakkor már most kezd működésképtelenné válni az unió, ideje lenne meghúzni a végleges határokat. Az egyre szegényebb új tagoknak egyre több támogatást kell adni a felzárkózáshoz, és még így is egyre nehezebben képesek teljesíteni a feltételeket. Azt a félelmet, hogy bővítés eredményeképpen a munkahelyek az olcsóbb új tagállamokba települnek, a mégis megmaradt munkahelyeket pedig az onnan beáram-

¹ Jelenleg 2, már a csatlakozási tárgyalást megkezdett tagjelöltre (Horvátország, Törökország), 5 európai uniós perspektívával rendelkező országról (Macedónia, Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Montenegró, Albánia), és néhány, hosszabb távon akár lehetséges tagjelöltként is szóba jöhető poszt-szovjet országról (Ukrajna, Moldávia, Belorusszia) lehet szó.

ló olcsó munkaerő foglalja el, az utóbbi évek tapasztalatai ugyan megcáfolják, de a növekvő globális verseny hatásait sokszor nehéz elválasztani a bővítés hatásaitól.

Ahhoz, hogy az Európai Unió érdemben foglalkozni tudjon a további bővítések kérdésével, először önmagát kellene „definiálni”, meg kellene határozni, milyen új céljai és milyen új tervei vannak. A közös alkotmány az első kísérlet volt erre, ám az e körül kialakult bonyodalmak is azt mutatják, hogy Európa egyelőre még nincs kész a válasszal.

A további bővítés következményei

Intézményi szinten megoldást kell találni

Az Európai Unió intézményi reformja a bővítés kérdésétől függetlenül elkerülhetetlen: 27 biztos van az egy ország egy biztos elv miatt, ami másfélszer annyi, mint ahány funkcionális szakbizottság van az Európai Parlamentben, a Miniszteri Tanácsnak pedig 9 formációja van, tehát harmadannyi szakterület, mint ahány biztos tevékenykedik. A döntő dilemma az, hogy a tagállamok a szuverenitásukból még mennyit hajlandóak leadni, hogy az egész rendszer még működőképes maradjon.

Mindettől függetlenül az Unió kibővítése is alapvetően befolyásolja a döntési mechanizmusokat, hiszen az új tagállamok csatlakozásával megváltozik a korábbi tagállamok súlya a politikai döntések meghozatalában. A jelenlegi (nizzai) döntéshozatali struktúra 27 tagországra van maximálva, tehát ezt már a legközelebbi újabb tagfelvétel előtt mindeképpen át kell alakítani.

Költségvetési támogatási politika radikális átalakítására lesz szükség

A költségvetésre kifejtett hatást tekintve elsősorban a török csatlakozásra készültek számítások, hiszen a Nyugat-Balkán jóval kisebb nagyságrendű, és időben valószínűleg szétváló csatlakozása kisebb hatással jár, Ukrajna és más volt szovjet tagállamok csatlakozása pedig távol áll a realitástól.

Törökország belépésének költségvetési következményeit nehéz megbecsülni, hiszen ez a 2007-2014-es költségvetési időszakot követően válhat legkorábban esedékessé, így várhatóan a költségvetés elvei, keretei is jelentősen megváltoznak addigra. Mérete és gazdasági fejlettségi szintje alapján azonban mindenképpen jelentős nettó kedvezményezett lenne.

Az EB háttér tanulmánya szerint 2015-ös csatlakozással, de a 2025-re (a teljes kifizetésre jogosultság időpontjára) vonatkozóan várhatóan mintegy 2,5 milliárd euró körüli befizetést levonva nettó évi 17-18 milliárd euróra lenne jogosult Törökország. Ha ezt a jelenleg tervezett, *hét évre szóló* 11,5 milliárd eurós elő-csatlakozási alappal vetjük össze, amiből egyelőre Törökország mellett Horvátország is részesedik, az összeg igen jelentős. Az EU 100 milliárd eurót alig meghaladó éves költségvetéséhez viszonyítva is magasnak tűnik, mintegy 15%-át jelenti – de ha úgy vesszük, ez pontosan megfelel a török népesség uniós arányának.

Közösségi politikák átalakulnak

Ezen országok taggá válásával egy új fejlettségi (fejletlenségi) szintet törne át az unió (Horvátország esete e szempontból eltérő), mivel ennyire szegény országok korábban még soha nem léptek be (Ez a helyzet majdnem biztos, hogy akkor is fennmarad, ha a tagság csak a következő évtized második felében valósulna meg). A fejlettségi különbségek ezzel az Európai Unióban nagyobbra növekednek, a regionális gazdasági és társadalmi eltérések csökkentése és egymáshoz közelítése az eddigieknél is nehezebb feladatot jelent majd. Már eddig is szinte beláthatatlan volt a fejlettségi szakadék például Lengyelország legkevesbé fejlett területei és a nyugat-európai nagyvárosok között, a román és a bolgár tagsággal a „szegény társak” földrajzi kiterjedése megsokszorozódik, s a Nyugat-Balkán kevésbé fejlett országainak belépésével az ilyen jellegű különbség tovább szélesedne. Mindez a regionális fejlesztések szerepét a korábbinál is nagyobbra növeli. A tagság azt is eredményezheti, hogy felgyorsulhat az olyan politikák módosulása, amelyek a jelentkező gazdasági problémák enyhítésében szerepet játszhatnak. Ilyen lehet a *versenypolitika* vagy az *állami támogatások szabályozása*, ahol az Európai Unióban amúgy is jelentős reformok zajlanak. Hasonlóképpen, az eddigiekhez képest is nagyobb nyomás alá kerülhet a *mezőgazdasági* és a *regionális politika*, már csak a térség egyes országainak agrárjellege, illetve a fejletlenség már említett szintje miatt is.

A teljes jogú tagság széles körű kiterjesztése komoly következményekkel is járhat az Európai Unió számos politikájára:

- * az agrár és strukturális politika redukálása, visszautalása nemzeti szintre,
- * az óriási jövedelemkülönbségek miatt a munkaerő-áramlás hosszú távú korlátozása,
- * a monetáris unión kívüli tagok számának emelkedése, alternatív gazdasági és monetáris kritériumok előírása az újonnan csatlakozóknak,
- * az eltérő integrációs szinten álló országok eltérő érdekeinek kezelésére a döntéshozatali rendszer átalakítása.

Az integráció kibővülése tehát e szerint magával hozhatja annak többsebességűvé válását, és ez már nem sokban különbözik a kibővített társult tagság koncepciójától.

A döntéshozó asztalnál szék csak a tagállamoknak jár, legfeljebb konzultációs partnernek tekinthető a kívülálló ország, még ha oly tagság közeli állapotban is van (lásd EGT). A „legyengített”, „sokadosztályú” tagság, illetve a lehetséges, szükséges, de nem kellően hatékony és inspiráló sokoldalú együttműködési keretek korlátjai folytán valójában a Római Szerződés szóhasználatával „különleges kapcsolatokat” jelentő társulási típusú keretek új tartalommal való megtöltése marad. Ezek tartalmát lehetne gazdagítani, „tagság-közelibbé”, rugalmasabbá, következőképpen vonzóbbá tenni. Ez a megoldás nem lenne teljesen idegen az EU eddig követett gyakorlatától, hiszen az elmúlt évtizedekben a Római Szerződés társulási formuláját igyekezett a Közösség konkrét tartalommal megtölteni és a partnerek „testére szabni”. Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy e kapcsolatrendszer kereteinek mechanikus tágítása, kiterjesztése újabb és újabb partnerekre az eddigi tapasztalatok alapján nem tűnik elegendőnek. Annak érdekében, hogy a társulási viszonyt a partnerek ne ideig-óráig kényszerűen elfogadott pótmegoldásként, korlátozott és gyakran erodálódó előnyöket jelentő helyzetként érzékeljék, az EU-nak a korábbiaktól eltérő, új megközelítést és végrehajtási mechanizmust kellene kialakítani, de a tartalmi elemek tekintetében is szakítania volna célszerű az eddigi sémákkal és tabuk-

kal. Kérdés, hogy a kérdés kezelésére létrehozott Európai Szomszédságpolitika mennyiben tudja betölteni a feladatát.

Szomszédságpolitika

Az Európai Szomszédságpolitika (*European Neighbourhood Policy*, ENP) kidolgozására 2004-ben, az Európai Unió ötödik bővítése kapcsán került sor. Az ENP a mediterrán szomszédok mellett az európainak tekintett volt szovjet tagköztársaságokat (Ukrajna, Belorusszia, Moldova, illetve Azerbajdzsán, Grúzia és Örményország) is magába foglalja.

Az együttműködés keretében az EU és az egyes érintett országok megegyeznek a szükséges politikai, gazdasági reformok területéről, ezt egy 3-5 évre szóló bilaterális Akciótervben rögzítik, és az EU ezek megvalósításához nyújt pénzügyi és technikai támogatást. Ennek előnye, hogy kimondottan az adott ország szükségletei, igényei szerint legfontosabbnak ítélt reformokat lehet előnyben részesíteni. A reformok alapvetően az *acquis* alapján történő harmonizációt szorgalmazzák, természetesen nem minden területen és nem minden ország esetében egyforma mélységben. Az akár jövőbeni tagsági reményeket is dédelgető európai ENP országok megítélése valószínűleg eltér a tagság lehetőségével nem bíró mediterrán államokétól.

Máig Izrael, Jordánia, Marokkó, Tunézia, Libanon és a Palesztin Önkormányzat valamint Ukrajna, Moldova és a 3 kaukázusi állam állapodott meg az Akciótervről az EU-val, míg Egyiptommal és Algériával jelenleg is folynak a tárgyalások. Szíria, Líbia és Belorusszia létező megállapodás hiányában gyakorlatilag nem részese még az ENP-nek.

A korábban a MEDA és a TACIS keretéből külön finanszírozott programokat 2007-től egy közös forrásból, az ENPI-ből (Európai Szomszédsági és Partnerségi Eszköz) fedezik. Az ENPI-ben 2007 és 2013 között 12 milliárd euró áll rendelkezésre, az egyes országok igényei, abszorpciók kapacitásuk és a reform iránti elkötelezettségük alapján részesülnek a forrásokból.

A magyar érdekek és a stratégia lehetséges keretei

Nyugat-Balkán

Magyarország lehetséges lépéseit illetően az alábbi peremfeltételek fogalmazhatóak meg a Nyugat-Balkán vonatkozásában.

A térséggel szomszédos országok nemzeti és összeurópai gazdasági érdekeket megfogalmazni képes stratégiája jelenthet bizonyos nyomásgyakorló tényezőt. Alapvetően azt kellene bebizonyítani, hogy a térség tartós „pacifikálásának” útja a gazdasági felzárkózás elősegítése a tagság révén, eszköze pedig erőteljes tőkebeáramlás az Európai Unióból, s különösen a szomszédos országokból (Magyarország, Szlovénia, majd Horvátország, Ausztria, Olaszország, Görögország).

- 1. Egyrészt, elképzelhető, hogy a magyar költségvetés nagyobb összeget biztosít a régióban zajló projektek finanszírozására.** Ez nyilván a kockázatok nagyságától is

függ, de a kondicionalitás feltételének következetes képviselése és az országok kiszolgáltatottsága miatt ennek szintje lehet, hogy kisebb, mint amilyennek látszik. A forrásokat úgy érdemes nyújtani, olyan projekteket érdemes előnyben részesíteni, amelyek elősegítik a délkelet-európai régió hálózatos hozzákapcsolását Magyarországhoz, illeszkedik az EU segélypolitikájához és javítják a KKV-k nemzetköziesedési lehetőségeit.

2. ***A második lehetőség, hogy bízva a stabilabb gazdasági környezet kialakulásában és a hosszabb távú gazdasági pozíciók kialakítása érdekében aktívabb gazdaság-diplomáciát folytatva*** (egy erőteljesebb Délkelet-Európa politikát megvalósítva), valamint a régióba irányuló beruházások fokozottabb ösztönzésével alakítunk ki kedvezőbb feltételeket a régióban való megjelenésre. Ekkor a Magyarországról kiinduló beruházásokra (kis- és közepes méretű vállalkozások, de ugyanúgy külföldi leányvállalatok) hárul a döntő szerep a gazdasági előnyök kihasználásában, ***amihez egy a régió iránt elkötelezett diplomácia párosul.***
3. ***Harmadszor, érdemes lenne aktívabb partneri kapcsolatot kiépíteni a régió iránt érdeklődő országokkal (Olaszország, Görögország, Szlovénia) és velük „társulva” közös lépéseket kidolgozni.*** Annak ellenére, hogy a délkelet-európai régió közelében fekszünk, adottságaink a régióba való behatolásra kedvezőtlenebbek, mint Szlovéniáé (helyismeret), vagy mint Olaszországé (tőkeerő, kockázatvállalás).
4. ***Negyedszer, meg kellene kísérelni speciális jogcímet találni pótlólagos források szerzésére, amelyek célja a Délkelet-Európával közvetlenül szomszédos államok és a Balkán közötti gazdasági szálak szorosabbra fűzése.*** Felül kellene vizsgálni az Európai Unió pénzügyi támogatási rendszerét, mivel az egyes országok követeléseai valószínűleg növekedni fognak, ahogy az átalakítás új fázisába lépnek, és az európai uniós jogharmonizáció folyamata egyre költségesebbé válik. Emellett, a korábbi nemzetközi támogatás egy része valószínűleg csökkenni fog a jövőben, különösen képpen Bosznia-Hercegovinában (amint az ellenőrzés egy részét átadják a helyi hatóságoknak) és Szerbiában (a háború utáni rekonstrukciós időszakot követően). Az a legvalószínűbb, hogy a Koszovónak tett pénzügyi elkötelezettség ugyanolyan magas, vagy még magasabb szinten lesz, mint eddig. A minőségi változások mellett a támogatások forrásában további változások várhatóak, mivel a nemzetközi közösség az Európai Uniót tekinti a régió legfontosabb szerepvállalójának. Ez természetesen Brüsszel részéről is jóval magasabb pénzügyi hozzájárulást tesz szükségessé. A változás első jeleit már láthatjuk a 2007 és 2013 közötti időszak elfogadott pénzügyi kereteiben, ahol 11,5 milliárd eurót különítettek el az Európai Unióhoz nem tartozó nyugat-balkáni országok (és Törökország) számára.
5. ***Ötödször, amennyiben Délkelet-Európát a magyar külgazdasági, külpolitikai prioritási listán előre lehetne helyezni, akkor lenne esély a régióra vonatkozó regionális szolgáltató központ kialakítására is.*** Magyarországnak információs és üzleti-gazdasági szolgáltatást nyújtó központtá kell alakulnia, amely képes a multinacionális vállalatok terjeszkedése során információkkal, adatbázisokkal és üzleti szolgáltatások hatékonyabb nyújtásával tudatosítani a nemzetközi szereplőkben, hogy érdemes hazánkon keresztül lebonyolítaniuk a régióba irányuló beruházásaikat. A regionális szolgáltatásnyújtó, információ bázis kialakítása még talán nem teljesen elkésett lehetőség.

Úgy tűnik, hogy Magyarország továbbra is tart a Balkántól, s **nem fogalmazódik meg a Balkánra történő gazdasági behatolás stratégiai célként**. Nincs a göröghöz hasonló átfogó, jelentős állami pénzeket mozgó délkelet-európai program; nincs olyan kutatási alap – mint pl. Ausztriában – amely próbálja a régiós információkat folyamatosan – nem csak egy-egy konkrét projekthez kapcsolódóan – a vállalkozók számára naprakészen biztosítani; a hazai KKV-k régióba irányuló tevékenységét elősegítő intézmények sokkal sikeresebbek pl. Olaszországban, de Hollandiában, vagy Belgiumban stb. is; vagy szükség lenne a Balkánt ismerő, a vállalati szokásokkal tisztában lévő, nyelvet beszélő menedzsereket kinevelni képes felsőfokú gazdasági képzésre. Konkrétan tehát lehetne a régióra vonatkozó ismereteket folyamatosan nyújtani képes tudásbázist kialakítani (pl. olyan kutató közösséget támogatni, amely képes gazdasági információkat relevánsan értékelni), vagy létrehozható egy „Balkán scheme” ami EU-konform módon jelentős költségvetési (ez valószínűleg ma kevésbé lehetséges Magyarországon), vagy üzleti jellegű finanszírozási forrást képes megmozgatni a régióba. A „prioritási listán” való előbbre helyezés azt jelenti, hogy deklaráljuk a Balkánt, mint a magyar külpolitika egyik prioritását, és ehhez az előbb említett, vagy ahhoz hasonló eszközöket rendelünk. Szükség lenne annak feltárására is, hogy a térségben milyen konkrét beruházási igények jelentkeznek a következő években az EU követelmények teljesítése érdekében, s hogyan lehetne az ezekhez kapcsolódó EU-s projekteken részt szerezni.

Törökország

1. Egyértelműen megállapíthatjuk, hogy Magyarország szempontjából a Nyugat-Balkán csatlakozása, de legalábbis az uniós kapcsolatok szorosabbra fűzése a régióval elemibb érdek, mint a Törökországhoz fűződő viszony. **Törökország csatlakozása** sem a szomszédság, sem gazdasági kapcsolataink szorossága, sem a kisebbségek, de még a stratégiai okok (pl. energetikai hálózat) alapján **sem kell, hogy prioritását képezze a magyar külpolitikának**.
2. Ennek ellenére - bár számos problémát vet fel a csatlakozás - Törökország visszautasítása, egyértelmű kirekesztése az Unióból még nagyobb hiba lenne. **Magyarország érdekelt abban, hogy Törökországban a gazdasági és politikai reformok sikeresen végbemenjenek**, hiszen egy sikeres Törökország pozitív hatást fejt ki az egész Balkán-térség stabilitására és prosperitására. Minthogy az Európai Unióval fenntartott rendezett és kölcsönösen elfogadható viszony-rendszer képezi ennek egyik alapfeltételét, Magyarországnak nem szabad támogatnia a csatlakozási tárgyalások befagyasztására irányuló kezdeményezéseket.
3. Magyarország érdeke egybeesik ugyanakkor az uniós érdekekkel abban, hogy **Törökország csak a csatlakozási feltételeknek maradéktalanul megfelelő** (a kisebbségi és emberi jogokat tiszteletben tartva, a demokratikus kritériumok teljesítése esetén) válhasson az Unió teljes jogú tagjává.
4. Törökország csatlakozása megköveteli az Unió felkészítését a befogadásra, hiszen a jelenlegi feltételek mellett a török tagság aligha finanszírozható. Ez olyan intézményi, politikai változtatásokat jelent, amelyek alapvetően befolyásolják a magyar érdekeket is. Itt **Magyarország a közös agrárfinanszírozás és a szolidaritási elv alapján történő strukturális alapokból és kohéziós alapból történő finanszírozás fennmaradásában érdekelt**. A követendőnek vélt magyar

megközelítéshez hasonló megközelítéssel elsősorban a mediterrán országok és a kelet-európai tagállamok között találkozhatunk.

5. Tudatában kell lennünk annak, hogy **Magyarország elsődleges nemzeti érdeke kell legyen az Unió hosszú távú érdekeinek figyelembe vétele**, hiszen ez határozza meg hazánk számára is a jövőbeli fejlődés lehetőségeit és kereteit. Ez viszont szükségessé teszi a közös politikák „áthangolását”, a közös forrásoknak a versenyképesség szolgálatába állítását. Törökország ilyen értelemben pozitívan járulhat hozzá az Unió versenyképességéhez, részben, mivel a felvétele kikényszeríti a reformok mielőbbi végrehajtását, de dinamikus gazdasági teljesítménye és a kiaknázzható lehetőségek révén is hozzájárulhat egy versenyképesebb Európa létrejöttéhez. (kérdés persze, hogy ennek a teljes jogú tagság nélkülözhetetlen feltétele-e).
6. Törökország speciális pozícióban van a többi csatlakozni vágyó országhoz képest, hiszen az EU és Törökország között nem csak szabadkereskedelmi viszony, de vámunió érvényesül az ipari termékek viszonylatában. Magyarország **érdekelt lenne az agrártermékek kereskedelmének mielőbbi liberalizálásában** is, hiszen a jelenleg védett török piac jelentős felvevője lehet a magyar termékeknek
7. Végezetül talán nem érdektelen a magyar külpolitikának azt is figyelembe vennie, hogy **Törökország** az újonnan csatlakozó 10 ország közül – de az összes uniós tagországot is figyelembe véve – Magyarországot tartja az egyik legközelebb állónak magához, és **pozitív hozzáállást vár Magyarországtól** a török csatlakozási folyamatot illetően is.

A bővítési tervekben közvetlenül egyelőre nem szereplő, az EU szomszédságpolitikájában érintett országok közül Magyarország számára Ukrajna nevezhető kiemelt partnernek, a szomszédság, a magyar kisebbség, a gazdasági súlya és a fenntartott kapcsolatok szempontjából is

Milyen stratégiát érdemes hazánknak e téren követnie?

1. A Magyarország számára kínálkozó, legcélszerűbb út az **Ukrajnát támogató szövetségekhez csatlakozás, akár** az eddigieknek megfelelően **regionális alapon** (pl. visegrádi együttműködés keretei között), **akár különböző speciális, több országot összerelő érdekek mentén. (pl. energetikai kérdések).**
2. Ugyanakkor ennek a támogatásnak nem feltétlenül kell a tagsági perspektíva erőltetésére irányulnia, hanem sokkal inkább magának az **ukrán eurointegrációs folyamatnak a fenntartására és tartalommal való feltöltésére.** Az EU-val való kapcsolattartás erősítése Ukrajna számára ugyanis stabilizáló tényező. Az Európai Unió a jelenlegi csekély reformkészsége mellett is egyfajta „stabilitási import” Ukrajna számára, olyan partner, amely az ország fejlődésének és integritásának ügye mellett áll. Nem annyira maga az integrációs végcél, azaz a tagság kell tehát, hogy a magyar megközelítés középpontjában álljon, mint maga az integrációs folyamat, amelynek következetes továbbélése ugyanakkor magát Ukrajnát is közelebb viszi saját stratégiai céljához, a tagsághoz.
3. Az integrációs folyamat fenntartására, erősítésére ugyanakkor Ukrajnának szüksége van uniós támogatásra, anyagiakra és szellemiekre egyaránt. Ezen **uniós támogatások növelése és hathatóssá tétele nyilvánvaló magyar érdek.** Ebben a folyamatban Magyarország is kiveheti a részét, korlátozott anyagi erőforrásai következtében

leginkább saját integrációs folyamata tapasztalatainak átadásában. Erre ukrán oldalról is igen erőteljes igény mutatkozik. Célszerű lenne, ha Magyarország e téren az eddiginél jelentékenyebb szerepet vállalna.

4. Mivel azonban belátható időn belül az ukrán integrációs folyamat fenntartása önmagában nem elegendő a tagsági perspektíva megszerzéséhez, mindenképpen **fontos olyan „nem tagság-alternatívák” kidolgozása, amelyek az érintett kívül maradó országok, így Ukrajna számára is kellően vonzóak.** E gondolat elfogadtatásában **fontos részt képeznek a gazdasági kérdések.** Ezen belül **Ukrajna** számára különösen lényeges, s ezt célszerű a magyar stratégia kialakítása során is figyelembe venni, hogy **érdekei a közös uniós energetikai gondolkodásban megjelenjenek, azaz ne rendelődjenek az EU-orosz kapcsolatok fontossága alá.** Az Ukrajna energetikai elszigetelését, ellehetetlenítését célzó orosz törekvések ellen Magyarországnak is érdemes fellépnie az Unióban, hiszen egy erős gazdaságú – stabil és kiszámítható energia-szállításokkal jellemezhető – Ukrajna léte szomszédságunkban nyilvánvaló magyar érdekelttség. (Várható azonban, hogy az energiakonfliktusban valamiféle kiegyezés jön létre Oroszország és Ukrajna között, ezt, bár eszközei korlátozottak, az Uniónak is támogatni kellene.)
5. Az ún. világpiaci energiaárak azonban Ukrajna számára is elkerülhetetlenül elérkeznek, a kérdés az, hogy erre a váltásra az ország hogyan tud felkészülni. **A szükséges szerkezetváltáshoz, az energiapazarlás felszámolásához, az energiatakarékosági szemlélet és programok elterjesztéséhez azonban az Unió érdemi segítséget tud nyújtani.** Magyarországnak az Unión belül támogatnia, kezdeményeznie érdemes ilyen programok indítását, illetve idehaza elősegíteni a korszerű magyar technológiák átadását, korszerű termékek gyártását célzó magyar tőke kivitelt.
6. **Az Ukrajnát támogató növekvő magyar szerepnek realitást ad** az ukrán kérdésben való **uniós orosz- illetve ukránpárti megosztottságon való magyar felül-emelkedés lehetősége** is. Magyarország kétoldalúan jó viszonyt ápol a német-orosz partnerség tagjaival, miközben a másik oldalon Ukrajna és Lengyelország irányában is rendezettek, illetve perspektivikusak a kapcsolatai. Ez egyfajta közvetítői szerep lehetőségét veti fel. Valamennyi érintett fél számára elfogadható megoldások elősegítésével egyúttal az ország integritásának erősítéséhez is hozzájárulhatunk, míg ellenkező módon az ukrán-orosz ellentéteket kiélező megoldások, elképzelések hozzájárulhatnak az országon belüli regionális feszültségek erősödéséhez.
7. Tekintettel arra, hogy Magyarországnak kiemelten szoros, elszakíthatatlan kötődései vannak mind Ukrajna, mind pedig Oroszország irányában, **a magyar álláspontnak arra kellene törekednie, hogy az EU-ukrán és EU-orosz kapcsolatrendszer ne egymással ellentétes, hanem inkább kompatibilis, egymással összeegyeztethető módon formálódjanak.** Ilyen magatartást vélhetően még akkor is lehetséges követni, ha a nagy orosz-ukrán „kiengesztelődés” nem következik be, feltéve, hogy Oroszország nem mutat kifejezetten ellenséges és elutasító magatartást az EU-val szemben. Ennek a törekvésnek mind a két kapcsolatrendszer integrációs célkitűzéseiben mind pedig az energetika vonatkozásában célszerű megjelenie.